

Posudek na doktorskou disertační práci:
**KOMPARACE VLIVU EXTERNÍCH MOCNOSTÍ – SPOJENÝCH STÁTŮ, EVROPSKÉ UNIE, RUSKÉ
FEDERACE, ČÍNY A TURECKA – V IZRAELSKO-ARABSKÉM PROSTORU**
autorky PhDr. Lucie Hindlsové, M.A.

Doktorandka si ve své dizertační práci vytkla za cíl určit způsob, jakým vybraní externí aktéři ovlivňují izraelsko-arabský konflikt a jak se liší jejich zájmy. Za účelem nalezení odpovědí na tyto otázky doktorandka vytipovala několik problémů a v chronologickém sledu mezi lety 1979 až 2010 analyzovala postoj pěti mocností – USA, EU, Ruska, Číny a Turecka. Co se týče struktury, práce je rozdělena do 5 hlavních částí. První se na základě některých teorií (Cohen; Buzan a Waever) zabývá teoretickými východisky a postavením Blízkého východu v geopolitických strategiích. Další čtyři tematické kapitoly pak analyzují přístupy jednotlivých mocností k několika vymezeným bodům v průběhu sledovaného období, tedy v letech 1979–1981, 1992–1993, 2002–2003 a konečně 2009–2010.

Podle mého názoru předkládaná práce – byť je psána na velmi aktuální téma a byť její autorka zvolila potenciálně zajímavý přístup – trpí 3 zásadními nedostatky:

1) Nejasné definování cílů i objektu zkoumání:

V tomto ohledu se jedná zejména o podivné definování „izraelsko-arabského prostoru“, jenž má být „integrální součástí regionu Blízkého východu“ (s. 10). Srovnej ale kupříkladu v souvislosti s tvrzením z úvodu (s. 7): „Zásahy vnějších mocností do dění v izraelsko-arabském prostoru ... nejsou novým fenoménem. Britsko-portugalské soupeření v oblasti v Zálivu v 17. století...“ Je tedy oblast Zálivu rovněž součástí „izraelsko-arabského prostoru“? Do toho se pak někdy hovoří o „izraelsko-palestinském“ prostoru a vzápětí se uvádí, že „v rámci Blízkého východu se nachází několik významných politicko-mocenských těžišť ... Prvním je tzv. oblast Levanty, jejímž jádrem je přetrvávající izraelsko-arabský konflikt“ (s.12). Z většiny práce se tedy zdá, že do této definice spadají pouze Izrael a jeho bezprostřední arabské sousedy. Jindy je ale do „izraelsko-arabského prostoru“ zařazeno překvapivě i Alžírsko či Libye a občas je velký důraz kladen i na Írán (vývoz zbraní tam atp.). Jinde se pak zase můžeme dočíst o tom, že „čínská přítomnost v Levantě byla omezená a znatelná pouze v Egyptě...“ (s. 44) – Egypt ovšem součástí Levanty není – či že „v současné době má Čína ekonomické ... dohody s většinou zemí izraelsko-arabského prostoru. ... Například 21 arabských zemí podepsalo s Čínou...“ (s. 176), z čehož tedy zdá se vyplývá, že „izraelsko-arabský prostor“ se skládá z minimálně 21 arabských zemí.

Pokud tedy autorka zamýšlela „izraelsko-arabským prostorem“ jak Izrael a jeho bezprostřední arabské sousedy, tak i v podstatě všechny ostatní blízkovýchodní státy, pak je otázkou, co se vůbec v práci snažila vysledovat, neboť analýza vlivu vytipovaných 5 aktérů na další státy (ať už Írán, monarchie Zálivu, či státy Maghribu) – či prostřednictvím těchto států na arabsko-izraelský konflikt – je zcela nedostatečná a ad hoc povahy. Tu a tam jsou sice činěny zmínky například o Egyptu, ale nijak systematicky. Nedostatečná pozornost je věnována i Libanonu a Jordánsku. Pozornost se totiž většinou stáčí pouze na Izrael, Palestinu a Sýrii.

Z toho zdá se tedy vyplývá, že autorka zamýšlela svým vymezením pouze Izrael a (některé) jeho bezprostřední sousedy (zřejmě jen Palestinu a Sýrii). V tom případě se ale nabízejí dvě otázky:

a) proč tedy autorka tu a tam zmiňuje nerelevantní údaje, např.:

- „V přehledu poprvé figuruje Čína. Mezi lety 1995–2002 vyvezla do regionu zbraně v hodnotě 1,2 miliardy amerických dolarů, šlo především o dodávky do Íránu, Alžírsku, Kuvajtu a Libye“ (s. 111).

- „od Alžírsku přes Sýrii, Jordánsko a Izrael až po Saúdskou Arábii, Írán a státy Zálivu (zejména Kuvajt, Spojené arabské emiráty)“ (s. 106). (Navíc Saúdská Arábie je státem Zálivu.)

- Proč jsou také v práci podkapitoly týkající se dovozu ropy z Blízkého východu a severní Afriky, v nichž státy „izraelsko-arabského prostoru“ nefigurují?

b) proč bylo k analýze vybráno právě těchto 5 aktérů? S tím souvisí i tvrzení, že „izraelsko-arabský prostor zaujímá v zahraničně-politických koncepcích států významné místo, které úzce souvisí s širšími politickými, bezpečnostními a ekonomickými zájmy“ (s. 17). Práce je pak pochopitelně postavena na tom, že dominantnímu postavení se v izraelsko-arabském prostoru těší USA. To je vzhledem k jejich celé blízkovýchodní strategii v průběhu studené války pochopitelné. Ovšem jaké zájmy má na dění v tomto úzce definovaném prostoru kupříkladu Čína či Turecko? Čína se v otázce arabsko-izraelského konfliktu nikdy

nijak zásadněji neangažovala. Na Blízkém východě ji zajímají jiné státy a aspekty (především ropa a komerční odbytí). Víceméně to samé platí pro Turecko. Nabízely by se mnohem zajímavější adepty na analýzu ovlivňování dění v „izraelsko-arabském prostoru“ – například Írán či Saúdská Arábie. Koneckonců autorka tuto otázku také nadnáší: „Čína ani Turecko nezastávaly ve sledovaném období klíčovou roli a je diskutabilní, zda je lze vůbec zařadit mezi mocenské státy v oblasti“ (s. 39).

2) neuspokojivé naplnění cílů nebo deklamací práce, nepřehledná struktura:

- s. 191: „Nezbytným předpokladem pro preciznost výzkumu je i zahrnutí těch oblastí a aktivit, které mají na dění vliv nepřímý. V tomto konkrétním případě se jednalo o dění v druhém mocenském centru regionu Blízkého východu, v Zálivu, jehož politiky jsou s izraelsko-arabským prostorem v řadě oblastí propojeny.“ Podle mého názoru se v práci ovšem žádné relevantní pasáže, které by analyzovaly tyto aspekty, nevyskytují.

- nepřehledná struktura – např. kapitola 4.4.1., kde můžeme narazit na skákání z tématu na téma i množící se chyby: „Od roku 1990 dosáhl export z Číny na Blízký východ 1,5 miliardy amerických dolarů. V regionu bylo zaměstnáno více než 50000 čínských pracovníků bylo zaměstnáno v regionu. V porovnání s ostatními mocnostmi je ale čínská obchodní politika v izraelsko-arabském prostoru nadále spíše marginální. A ani ruská obchodní politika není v oblasti zcela zásadní. Obchodní výměna Turecka s sledovanými zeměmi byla marginální“ (s. 95).

- rovněž se domnívám, že by práci lépe prospěla pozměněná struktura, a sice taková, která by chronologicky sledovala přístup jednotlivých sledovaných zemí v rámci jednotlivých kapitol. Lépe by tak byl vidět vývoj. Takto se celá řada aspektů ztrácí ve skokovitém popisu. Byť pochopitelně pokud by byla zvolena takováto struktura, tak by se ukázalo, že ve většině sledovaných obdobích budou oddíly věnované Turecku a Číně sestávat z jedné či dvou vět.

3) formální nedostatky:

- podivná reference z pozn. č. 62 „Mearsheimer, John J.: *Izraelská lobby a americká zahraniční politika*. Boston: Harvard, 2006.“ Pokud vím, Mearsheimer s Waltem napsali text anglicky, původně jako článek v časopisu, později rozpracovaný do knihy. Každopádně ony údaje ze „str. 5“ nejsou ani v jedné verzi (ani v neautorizovaném českém překladu kratšího textu, který koluje na internetu).

- kniha uváděná jako Cohen, Saul, B.: *Geography of the World system* se správně jmenuje *Geopolitics of the World System*.

- pozn. č. 10, správná paginace není 327–359, ale 327–357.

- Graf na s. 112 – sice víme, že se jedná o vývoz zbraní z USA, EU, Ruska, Číny a Turecka, ale nedozvídáme se kam ani co to o čem vypovídá. Stejně tak se mimochodem nedozvídáme ani zdroj tohoto grafu.

- s. 64: „Evropská přítomnost má v Levantě hluboké kořeny a vychází i z koloniální minulosti. ... Francouzský Institut pro arabská studia byl v Damašku zřízen už v roce 1922.“ Nic staršího není? Navíc k tomu pozn. č. 137 obsahující odkaz na zcela nerelevantní zdroj (Stone, P. G., *The Destruction of Cultural Heritage in Iraq*).

- s. 66: „Vakuum po Sovětském svazu v Levantě vyplnil jeho ... soupeř – Spojené státy“. V jakém státu Levanty došlo začátkem 90. let k nahrazení SSSR Spojenými státy??

- s. 86: „Jen v roce 1992 se uskutečnil nespočet návštěv na nejvyšší politické úrovni mezi Izraelem a USA...“ Údaj bez jakékoliv vypovídající hodnoty.

- s. 126–7: opět nic neříkající přehled návštěv různých představitelů obou skupin zemí, zcela bez kontextu či analýzy. K tomu navíc poznámka: „Je samozřejmé, že cesty v jednoročním časovém výseku neodpovídají celkové diplomatické výměně a nereflektují intenzitu cest z jiných časových období. Slouží proto spíše jako náznak trendů.“ Nicméně podle mého názoru žádné trendy z podobného časového výseku nejsou vyzorovatelné. To samé i v dalších částech práce – zcela deskriptivní údaje o různých vzájemných návštěvách, ovšem bez jakékoliv přidané hodnoty či analýzy.

- občas číslovky pro češtinu ve zvláštní formě „5 846 milionů“ USD (s. 72, 88, ale i jinde).

- s. 117: v tabulce o postoji sledovaných zemí k budoucímu uspořádání Palestiny je ve sledovaném období 2002–3 pozice Číny uvedena s odkazem na článek z roku 1981.

- poznámky 233 a 235 obsahují nefunkující odkazy.

- občas mohl být volen lepší přepis jmen či termínů: Anvar Sadat, Násér, Deng Xiaoping, Rafsandžaní, al-Fatáh, islámistické téma, Jiang Zemin, Hu Jintao, Ningxia, Wen Jiabao – jak arabština a perština, tak i čínština mají poměrně ustálený způsob přepisu do češtiny.

- v poznámkách nejsou formálně odlišovány monografie od článků.

- na první pohled sice velmi solidní bibliografie, nicméně soudě podle většiny poznámek, práce není založena na akademických zdrojích, ale různých článcích převážně deskriptivní povahy. Podobné téma by si

zasloužilo začlenění mnohem relevantnější literatury.

Tento výčet není úplný. Podle mého názoru by se v dizertační práci podobné množství formálních nedostatků vyskytovat nemělo.

Na základě výše uvedeného se tedy domnívám, že práce může být obhájena pouze za předpokladu, že autorka bude schopná obhájit výše uvedené námitky a že se příslušná komise shodne na tom, že výše uvedené věci nepředstavují důvod k jejímu přepracování.

V Praze, 16. 5. 2012

Mgr. Ondřej Beránek, Ph.D.